

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 11.

Marti 15. Martiu

1860.

Kővári László.

Neputendu trece cu vederea erorii D. K. L. ce se afla si la pagina 8, 19 si 44, la reflexiunile mele facute asupra Dn. Sale mai adaugu inca urmatoriele:

La pag. 8 nota 2) Dn. K. L. dice: ca in tinentulu Hatiegului la Baaru micu ar fi ruina de arce Zsidovár numita, acésta asertiune a D. K. L. è sora cu celelalte asertiuni false ale Dsale, pentruca la Baaru micu in tinentulu Hatiegului nici penè acum, incatu scimu din anticitatiile tinentulu Hatiegului si nici acum nu se afla nici o ruina Zsidovár numita si nici o urma de ceva ruina la loculu acesta, nu departe de Baaru la Crivadia (satu) de a steng'a, cum merge omulu dela Hatiegu catra Vulcanu, se afla o citadela antica, despre care poporul necultu si superstitiosu precum si despre alte citadele in tinentulu Hatiegului aflatorie crede a fi edificate de giganti (uriasi), pre carii unii pe aici ii numescu Zsidavi, altii Zsigavi, din care numire unii apoi ne sciindu limb'a romana a poporului, si ne luandu bine sèma la esprimarea cea orala a unoru ómeni de pe aici, in limba magiara in locu de a face dupa idea poporului cea superstitiosa: Oriasvár, au formatu Zsidovár.

La pag. 44 § 15, Dn. K. L. scrie, cumca secuiloru se atribuè usu cu litere scythice, acésta asertiune a Domniei Sale eu din partea mea nu o potu crede nici de catu cu atatu mai pucinu, caci nime pene acum dintre scriitori nu au probatu, cumca scythii ar fi avutu litere proprie scythice, cu care se fi pututu secuii in Ardealu trai in evulu mediu; ci cu mare probaveritate in privinti'a usu-

lui literiloru, ce se atribuè de catra scriitori secuiloru, credu, cumca secuii au avutu in usu litere latine primite dela rumanii din Dacia traiana, despre carii fara de nici o indoéla supunu, ca si li au avutu in usu literele latine, precum au avutu si rumanii din drépta Dunarei, despre carii Ludovicu Tubero la pag. 120 dice: Ca Dalmatii maritimi latini numiti traiescu cu limb'a, portu si cu literele latine. —

Cumca secuii sau folositu in Dacia cu litere latine, cu carii traiau si rumanii din Dacia traiana, ne putemu coavinge din Simeon Kéza scriitoriu din a 13. seculu care in livru I. c. 4 pag. 63 editiune horaniana, scrie, cumca secuii traiundu mestecati cu rumanii au intrébuintiatu litere de ale rumaniloru: „Isti enim Zeculi Hunnorum sunt residui, qui dum Hungaros in Pannoniam iter atocognovere renease, redeuntibus in Rutheniae finibus occurrunt, insimul Pannonia conquestata partem in ea sunt adepti, non tamen in plano Pannoniae, sed cum Blachis in montibus confinii sortem habuerunt, unde Blachis comixti literis ipsorum uti perhibentur.“

Cumca secuii au trebuitu se folosésca litere latine primite dela rumanii din Dacia traiana, ne da se credemu si inscriptiunea, ce sañ decopiatu de pre beserica din Csik-St.-Miklos, care inscriptiune la Kővári László in Erdély Régiségei pag. 62 se afla in urmatórea forma: Urnk mgt tgyy fogvan irnk zr öt száz gy sztenóben Matys János Sityam Kovats tsealtk. Matyas mestr Grgly tsealtk.; afara de acésta si usu cu literele de astadi, care se afla la secui, si la unguri fratii loru, care sunt cea mai mare parte latine si putiene grece, si nu scythice, ne face se supunemu, ca secuii precum si ungurii

au avutu in usu litera latine mestecate cu cateva litere grece.

La pag. 19 nota 2) crediendu D. K. L. cumca numele rumanilora ar fi Blach si Oláh, retacesce, pentru ca numele rumanilor nui: Blach, nice Oláh, ci: rumanu; cu acestu nume sau numitu pe sine rumanii precum scimu din tradițiunea romana parintiésca conservata la rumanii de candu exista natiunea romana si precum ne convingemu si din marturisirea a mai multoru scriitori, anume alui: Luciu, Salagiu, Filstich, Franciscu, Fasing, Gatterer, Eichorn si a altoru mai multi, carii scriu, cumca rumanii sau numitu pe sine cu acestu nume: rumanu.

Cu acestu nume se numesce si astadi poporul rumanu din Principatele rumanesci unite (Rumania, Moldavia si Besarabia), din Bucovina, din Ardealu, din Banatu si din Ungaria, asemenea si poporul rumanu, care se afla astadi in provinciile din drépt'a Dunarei, éra cu numirea: Blach si Oláh, nu sau numitu pe sine rumanulu niciodata si nici acum nu se numesce. —

(Va urma.)

Dintre muntii apuseni, 31. Dec. 1859,

Libertate de tipariu si folosirea ei.

(Urmare din Nr. tr.)

Daca patriarhii Romei vechi indata dupa desbinarea celor din Roma noua, Constantinopole, ddera a incerca tóte modurile, ca si provinciile, cari dupa pusetiunea lor geografica si starea politica de atunci trageau cumpona catra Constantinopole, se le supuna sub ascultarea sa, sub carea ajunse si regele Romanilor si Bulgarilor Jonitia séu pe grecia Joanichie, pe la anulu 1202, precum dice acesta, ar fi fostu si strabunii sei, de acésta nu e mirare, pentrucă tocma pe atunci crescundule si latiendulise potestatea in apusu, nu puteau pricepe, pentru ce se li se retundia acea de catra resaritu, tocma unde s'a nascutu si si-a inceputu misiunea sa imperatulu, de si a carui imperatia nu era din acésta lume — si mantuitoriulu lumei Christosu, a

carui vicari erau densii aici pre pamentu; inse mai de mirare, ca de romani si de confesiunea lor nu incapura nece mai tardiu sectele cele reformate, cu tóte ca predicau libertatea consciintiei, séu libera tinere, ori imbraciosiare a ori carei religii si asia pre romani ii trasera, candu la secta unitariloru, cum scrie directorulu cauzeloru fiscali in Transilvania, Petru Dobra, in raportulu facutu la 28. Decembre 1748 catra Tesaurariulu din Sibiu, candu éra la unire cu calvino-reformatii, precum scrie Bod Péter dupa cronica lui Sincai tom. III pag. 184; — si si aceste uniri le laudau pene la ceriu, intre altii si unu calugeru (!) Irimia Caravela, pene candu dela unirea calvino-reformata ii dedusera la cea cu beserica Romei vechi, fresce, cu tóte aceste se diceau a le face cu rumanii totu numai pentru mantuirea sufletelor lor, ca si cum acea fora cautarea omului, cu puterea i o ar pute da cineva; si inca si mai mare mirare are se te cuprinda, cumca nece una natiune n'a patitu pentru confesiunea atatea asuprele si amaratiuni, si carea din acésta cauza se fia fostu atata de trasa si impinsa si totudeuna numai spre stricatiunea ei si intru folosulu altora? Unele ca aceste despoliara romanimea de florea — aristocratia sa, unele ca aceste ei adusera besericele la cea mai indiositoria paupertate, de carea se minunédia totu cine nu scie, séu nu recngeta tristele fase, cari trecura preste romani si cari ii adusera la o perplesitate, din carea nece acum nu se mai potu deodata reculege.

Inse de órace nu amu cugetatu a trapta istoria unirilor romanilor cu alte confesiuni si nece ca li e locul aci, atengundule acestea numai ca prin trécatu, mergemu la propusele insemnari despre beserica unita si despre intemparile ei cele mai prospete, ca unele ce au in sine rezultate fórte importante.

E cunoscutu, cumca rumanii in genere si fora destingere de confesiune, prin Transilvania si Ungaria, de candu (tardiu, pentru ca atunci nu esiau folie publice) se tredisera, ca ii n'au mitropolia si archiepiscopu, ci numai inca numele acelor in niscari carti besericesci, fora de a sci anumitu: candu? prin cine? si pentru ce? ar fi fostu lipsiti de acea demnitate a confesiunii si de acea védia a natiunii sale, conservate prin infortunele atatoru

véchuri fatali, una din cele mai ferbinti doriri avea dupa mitropolia perduta si dupa drepturile sterse cu aceea.

A doua dorire in parte era a celor din Maramuresiu una episcopia cu arhiepiscopul romanu cam la Baia mare, sub carele supunenduse densii se póta intielege cuventulu archipastoriului seu; si totu asia celi din partile banatiene credeau, ca infiintanduse una episcopia unita pe acolo si voru lua ocaziune, a scapa de sclavia ierarhiei serbesce. — Si iata ca si mitropolia si si episcopiele dorite sunt infiintiate. Acum e intrebarea, daca s'au opritu afundele oftari, de cari diseramu? séu ca doritorii sunt acum mai ne'ndestulati, decatu, candu ii nutriau numai sperantiele? — Cauta se marturisimu, cumcá nece vediumu semne, nece pre audiramu vorbe de acele, de candu se inchiara raporturile despre cele citite si perorate pe la installatiuni si despre toastele acelora, cari firesce, ca imbucurara mai vertosu pre celi ce luara parte din ele, cace publiculu mai departatu o asteptatu si astépta se véda lucruri.

Ca si de nu ne amu lua dupa espresiunea nefericitului barbatu, carele in alta diecesa si la alta natiune ar fi fostu idealu pentru talentele si cunoscintiele sale, eara unde fú, confusiunea lucrurilor lu impinse in desperatiune, din carea apoi se arunca si ineca in Ternava, intielegu pre nefericitulu Dr. de teologia Iosifu Popu, a carui dicala era: „in toto orbe catholico non est tam desolata dioecesis ut Fogarasiensis,“ totusi ori cine scie si sente starea lucrurilor nu va puté nega, cumca numerulu celor de facutu pentru confesiunea unita se chiama legionu. Si acele, precum se tienu de toti, asia debuescu a fi rezultatulu consultariloru si a conlucrariloru tuturor; intielege, afara de regularea administratiunei ierarhice, subsistentia materiale a clerului si afara de conservarea propriei confesiuni, cultura religiósá a poporului dupa cerintiele si ou miditóce cuvenite tempului. —

Eara unele ca aceste numai prin synode se potu intreprinde si infiintia dupa cointielegeri imprumutate si cu puteri unite; apoi synodele se se incépa dela protopopiate, in cari se infaciosiéda lipsele fiacarei parochie, de acolo ajungu la synodele diecesane si mái incolo, dara nu vice-versa; ca ce va sci synodulu provinciale a incheia pentru

parochia v. g. din Valea-mica si din Dealu-mare pene candu nu le va cunósce starea locale si impregiurarile dupa si intre cari se se consulto si propuna ajutorarea acelora.

Se nu créda cineva, ca cele ce scria veneratulu barbatu alu nostru mei antiertiu despre dorumu synodeloru si despre tienerea loro, ar fi fostu numai pareri personali ale Dsále, studiate si scrise dupa nu sciu ce batere de capu, nu, cace sau scrisu si s'au publicatu dorintiele si graiurile comune ale poporului si clerului romanu-unitu; pentru ca toti credu si au crediutu — particularii, cari se afla in soldulu strainu, nu sunt a se asculta — cumca beserica romana-unita, luandu-o in genere, numai daca va lucra si ea pentru sine si numai prin consultarea synodale se póte sustiene; si, daca voliesci, a se reconsolida, eara daca-i voliesci nimicirea, o du numai pe calea, in carea o ai pusu si poti fi siguru, ca mai curundu, ori mai tardiu, dara nesmintitu, ca qua talis se va desfira.

Barbatii vediutori mai de parte, carii diceau si inca mai dicu, ca tragerea besericeloru de ritulu resaritenu la unire cu beserica romano-catolica nu e alta de catu o graduata incorporare -- inghitire — a celor de antaniu in ceasta a doua, se vedeau órecandu demintiti prin bulele si decretule papali si prin ordinatiunile episcopesci, date in complementulu aceloru, precum fú si ceea a episcopului transilvanu Br. Baytay dela an. 1763, cu cari se demanda, a nu se chiama, nece a se suscepe de catra preutii romano-catolici in popórele si in sinulu besericeii latine sub nece o conditiune, ori pretestu, unitii de ritulu grecu, dara au trecut a cele tempuri si disa batraniloru merge adeverinduse, acele óprele danduse uitarei, s'au latinitu cu sutele si póte si cu mille, de uniti, mai vertosu prin orasie si celi luati la meserie, apoi cari s'au casatoritu cu muieri romano-catolice, ma inca candu unitulu a luat muiere reformata, s'a cununatu de parochulu romano-catoliceu si de aci s'a produsu un mestecu babilonicu de confesiuni, mama reformata, prunci catolici, tata de tóte, séu nece de una; nobilii de multu si-au apropiatu dreptu, de a fi orce numai de ritu grecescu nu, si celi din dèregatorie voira a le calca in urme; si acum numai acei uniti nu trecu, si nu se primescu la Latinia, carii inca mai voiescu a remane in religiunea poporului

de clasa din dreptu. — Impulsulu da latinisare, precum scimu, a intratu si in anima clerului unitu si s'a manifestatu inca in dieceniulu trecut prin partile Satu-mariului, cara pe aiure se mai tiene inca in petto. —

Brosiurele cele din nainte cu una suta de ani, amintite de istoriculu S. Clainu in Prefatiunea la Dissertarea de casatoria dupa ritulu grecu „de extirpando graeco ritu,” si apoi lucrarile conforme cu contestulu Brosiureloru au facutu, ca acum ruthenii, prin Galicia mai tienu inca numai: Мѣромъ Гѣхъ номѣхъ ex, si casatoriile de antaie a preutiloru de pre la tiéra. — La romanii uniti se paru si aceste ambe subminate prin unu: Sit nomen Domini benedictum dela installatiunea noiei mitropolie si prin absoluta nesuferire, ca preutii casatoriti se adauga la demnitati mai insemnate in cleruri.

Aceste si asemeni insémna altu ceva, de catu cea ce se spera si se dicea, cumca cu metropolia se va recastiga besericeii romane-unite de ritulu grecu — care nume merge perdiendusiu — autonomia sa si cumca se va guberna insasi fora amestecu strainu dupa canónele si praxea ritului orientale; aceste seména mai multu cu planurile rectoriloru Iesuitiloru de pre la anii 1725—1750, facia cu beserica romana-unita si se pare ca pre romani si fora brosiure „de extirpando ritu graeco“ totu acolo, de nu si mai la vale, i va deduce unde sunt ruthenii din Galitia si grecii séu unitii de prin Dalmatia si Venetia, la cari ultimi numele de grecu se tiene numai de manunchiu, séu tórta, de carea se i póta lua in batjocura. — Si catra acésta cinta óre nu in deceniulu ultimu se fecera pasii celi mai nemeriti?

Acésta urdiéla a luczuriloru besericeii romanesi unite nu o dicemu nece buna, nece rea, ci o semnaramu numai ca ceva istoricu, ca se póta reprivi preste cele mai din nainte si se scie cursulu de acum si cei ce n'au istorie vechi pentru cele de demultu si nu au tempu de a combina cele de acum. Judecata o va face ori cine pentru sine, ca unitu cu beseric'a Romii. —

Ce e dreptu istoriciei romani de pene acum inca si D. can. si prepositu Ratiu in istoria besericésca data in an. 1854, toti intr'una forma au scrisu si au afirmatu, cumca romanii numai singuru

in 4 puncte s'au unitu cu beserica Romei, si cumca in contra tuturoru altoru innouiri si schimbári au protestatu cu tóta solemnitatea si cu deosebire, ca se si tienu pravila afara de cele ce contradicu unirei. —

Daca acestii au smintitu, ar fi tempulu ca celi mai binecsciutori, fiindu convinsi de adeverulu pareriloru si a intentioniloru sale si sentienduse acum destulu de tari pentru campulu de lupta, se iea parerile cele ruginité la desbatere si se convinga pre celi ne'ntielegutori, luminandule mintea si miscandule voia intr'acolo, unde vreu se i aiba. Lucrarea pefurisia si in parte negativa, adeca cu retienerea in ignorantia a poporului despre cele ce se lucra pentru elú, ar puté avé rezultate ne folositorie pentru scopu si anumitu una desbinare între capi si membrii, séu între ierarchia si între fiii sufletesci. In Galicia se póte, ori candu publica: „numai sunt doue rituri la poporulu de aceasi confesiune,” pentruca acolo, cum s'a introdusu „missa lecta“ si „organele in besericele rutene, pentru ce se nu se póta introduce si: „Gloria in excelsis“ in locu de „Славословъ“ dupa ce clerulu va fi cointiesu, pentru ca poporulu simplu pe lenga tóte pomenirile de Славословіе nu are catra cine se se lipésca, ca se si mai auda dulcile sale: Мѣромъ Гѣхъ номѣхъ ex. eara la romanii uniti si in Transilvania si in Ungaria e alta impregiurare, acestii la antania audire, ca nu se mai tiene pravila, i su dusi, — la fratii sei, la cari aceste nu s'au schimbatu, la neuniti, de unde apoi nece pater Baranyai, nece episcopulu Majoru nece altulu ori cine, i va mai misca. Potu fi apoi intielegentii preutii, protopopii si altii cum voru vré, ca ii voru remané numai romani, ad. neuniti.

De aceste si au mai intemplatu pe tiéra Oltului si pe airea pe candu ii invetia dogmele din catechismulu lui Rákoczi s. a. Apoi atunci care va fi dobenda besericeii catolice? — Un proletariatu de popime, dupa cum sunt cutarii, cari au ramasu eucu fora nici unu poporanu între patru pareti ai besericii. — Cum fú si proletariatul de pre la a. 1740—1760 si mai incóce, care proletariatu in remasitiile sale eara deveni la confesiunea primitiva. Diseramu mai susu, ca de aceste au stricatu beserica si natiunea romana.

Asia! tipariulu e liberu, in asta dóra nu fa-

cemu noi unitii esceptiune dela tóte celelalte confesiuni si poporale Austriei, liberu dicu nu pentru atacarea onórei si a drepturilor legiuite a le nimeni, ci e liberu pentru incunoscintiarea midilóceloru de conservarea esistintiei sale si pentru propunerea si desbaterea reformeloru de indreptare si de imbunirea starei sale fora vetemarea altuia. A trecutu epoca buleloru de exstirpandis haereticis, et schismaticis, din cari multe erau detunate toema asupra romaniloru, trecutau epoca Isabelei (unitarie) si a Rakotziloru, trecutau si alte epoce, si in Transilvania numai e religiune si confesiune tolerata acelei mai mari parti de locuitori, pene candu va vré Principele si staturile a le deschide usia si ale dice ducetive, facia cu altele recepte, séu privilegiate.

Sub puterniculu sceptoru austriacu tóte confesiunile 'si-au garantata propria si autonoma gubernare si conducerea catra scopulu religiunei, carele e cultura cea sanetosa, acésta dara noi de noi se ni o cautamu si se ni o inaintamu, a statu destulu impilata sub conducerea straina, fiacare grijésca de ale sale, inaltulu gubernu pentru toti intr'o forma si da ordinationile si pre toti intr'o forma ii provóca la procurarea culturai sale, pre toti ii apara si ii spriginesce intru legiuitele loru intreprinderi, pentru ce singuri romanii uniti se sieda cu manile in sinu, ca se le faca totu numai altii, cari altii faca pentru sine, pentru ce atata sífiéla, si fragmentare intru ascunsu carea si asia ne a adusu la sapa de lemnu. —

Marele monarchu alu Austriei, sub carele se facura si se facu atate imbunatatiri pentru popórele sale, nu de multu mai apromise de nou a implini dorintiele cele derepte ale acestora, inse acestea trebuescu aretate, altu modu de unde se se scie acolo susu ce ne dóre. — Calea indreptariloru si a imbunatatiriloru confesionali si a culturai religióse a poporului, e synodulu, acesta e asteptarea si dorintia tuturoru; pentru tienerea synodului si a synodeloru se se staruiesca. —

In fine rogu pre ori cine de pareri póte contrarie celoru desfasiurate aci, a nu se osteni cu contra reflexiuni in catu ar puté ataca stilulu, ori nesistematica compunere acestoru insemnari ci ata-

ce lucrulu insusi, daca nu i va place, si dovedésca in contra celoru deduse, apoi atunci vomu mai vedé. —

† † †

De pre Мърешіх 1860.

Пре кѣндѣ ка зпѣ крештинѣ адеврѣтѣ тѣ афлатѣ, дн зѣса чеа маѣ де пре зртѣ а анзлѣ 1859, кѣзпдатѣ дн гѣндѣрѣ асѣпра евенеминтелорѣ анзлѣ трекѣтѣ, шѣ маѣ деосеви асѣпра евенеминтелорѣ весеричей нѣстрѣ, дела челе де днтѣз конферинге весеричештѣ пѣзѣ ла челе маѣ де пре зртѣ, пѣзѣ дн зѣса де асѣтѣзѣ: ка зпѣ фѣзѣрѣ днтѣ вени ла зрехѣ фаѣма чеа таре лѣзѣтѣ акѣт пре аѣчѣ, кѣткѣ адекѣ с'а скрѣсѣ dela Нѣнчиатѣра папалѣ кѣтрѣ епископѣле нѣстрѣ, ка сѣ се дензѣмѣскѣ о комѣсѣзне спре а реведѣ кѣрѣдѣле весеричештѣ. Ачестѣ Ізкрѣ кѣ атѣта ми се пѣрѣ маѣ сѣрпѣнзѣторѣ шѣ маѣ містерѣосѣ, кѣ кѣтѣ се ворвеште, кѣткѣ мітрополѣа нѣстрѣ а фостѣ нѣ deadрѣнтѣлѣ, чѣ прѣн епископѣа Орѣзѣі марѣ днтѣнѣдѣтѣ деспре ачѣста Кѣзѣтаѣ офѣгѣндѣ, шѣ зѣсеѣ кѣтрѣ неште конѣраѣі дѣн преѣзѣрѣлѣ міеѣ: зпѣ сѣтѣ шесезечѣ шѣ маѣ вѣне де ані де кѣндѣ неам зпѣтѣ кѣ весерѣка Ромѣѣ, шѣ тотѣ кѣ ачелеа кѣрѣдѣ весеричештѣ не фолосѣрѣмѣтѣ фѣрѣ де а не перѣкѣтѣта тѣнтѣнѣдѣа сѣфлетелорѣ нѣстрѣ, шѣ фѣрѣ а скѣдѣ дѣн тареа нѣстрѣ крѣдѣнѣдѣ; де че сѣ нѣ не пѣтѣтѣ фолосѣ кѣ еле шѣ де азѣ днтѣнаїне неатѣнсе, аша прекѣтѣ леамѣ ерезітѣ dela стрѣвзпѣі поштрѣі.

Оарѣкаре се фѣе локѣрѣле ачеле с'аѣ ерорѣі дѣн кѣрѣдѣле нѣстрѣ, зѣсе зпѣлѣ, нѣ кѣтѣва сѣнт еле анзміте дн сѣсѣ Ізѣдата скрѣсѣбре? Ачѣста есте о кестѣзне карѣ тревѣе сѣ трагѣ лѣареа амінте а ізрѣштѣлорѣ, канѣпѣштѣлорѣ шѣ правѣлѣштѣлорѣ нѣштрѣ осерѣвѣ алѣлѣ, шѣ карѣ чере сѣ се десѣтѣ кѣ де амѣнзпѣтѣлѣ: чѣне арѣ дерѣпѣтѣлѣ а реведѣ с'аѣ а ченсѣра, прѣн зртаре шѣ а лѣса с'аѣ стрѣмѣзѣта дѣпѣ плакѣ, чеа че аѣ ашезатѣ с. пѣрѣнѣдѣ, шѣ весерѣка некѣрѣматѣ а дѣнзѣтѣ пѣзѣ асѣтѣзѣ.

Оаре о сѣмплѣ комѣсѣзне алаесѣ дѣн дѣчесе, мітрополѣтѣлѣ кѣ епископѣі, с'аѣ клерѣлѣ днтѣрегѣ репресѣнтатѣ дн сѣнодѣ, кѣ зпѣі шѣ дѣн міренѣ? дѣпѣ dateна весеричей рѣсѣрѣгѣне, вѣзпѣбрѣ кѣтѣ фѣ шѣ ла прѣміреа зпѣреѣ.

Спѣзнѣне ачѣѣ óменѣ днтѣвѣдѣдѣі шѣ днтѣвѣдѣдѣі де пре ла сказне, ла карѣ кѣзѣтѣмѣ ка ла неште Ізѣчѣфѣрѣі

лѣминѣторі, ші апърѣторі аї тѣтрорѣ днтереселорѣ бесеричешті. — Ної де алминтренеа штімѣ вине че ва съ зикъ ревісізнеа знеї констїтүціонї, а зпорѣ трактате, възърѣмѣ ші сортеа лорѣ дѣпъ ревісізне. Пре дерептѣ дарѣ амѣ пѣтѣ фї днгрїжаці ші пентрѣ ревісізнеа маї есѣш нomenclat. Дѣкѣ нѣ амѣ фї знії аша де неферичїдї, кѣтѣ съ нѣ пѣтемѣ зїта недерептѣдїле тїмпнлїї трекутѣ, нѣ пе ар венї акѣм де поѣ дн мїнте чеа че зїсесе маї андерѣѣ о персѣнѣ маре кѣтрѣ пеште преодї гїнерї дн Блажїс, ка дн петречере, днтр'о примѣларе, кѣткѣ Стүдїа Са Папа нѣ воїеште а скїмба рїтѣлѣ, дїсцїплїна шї датїне ле весерїчеї рѣсѣрїтене знїте, — шї фаїма деспре ревісізне амїрѣсѣ, кѣ sensim sine sensu. —

Пре кѣндѣ весерїка протестантѣ се възърѣ де пеште лѣдї фрѣтѣсе де автономїѣ; пре кѣндѣ весерїка гр. рѣсѣрїтѣнѣ се възърѣ де автономїѣ шї де плїнз егалїтате кѣ челелалте конфесїзнї; пре кѣндѣ тѣтѣ монархїа се афїл дн ажѣнлѣ зпорѣ префачерї салстаре шї ферїчїгѣре де попореле са ле, фѣрѣ десклїнїре: пре атнпчї весерїка ромѣнлѣ знїтѣ, каре се зїче амї фї кѣпѣтатѣ дн анїї трекутї автономїа са, се жѣче хора конпѣсѣ де алдїї шї се нѣ сперезе а фї сѣсцїнѣтѣ дн автономїа еї, каре сїнгѣрѣ дї гарантѣзѣ сѣстареа шї днфлорїреа? — Еѣ те дндоїескѣ таре кѣткѣ ачѣста фаїмѣ — каре ар фї о сїлѣ нематѣрѣ, о възѣре стрїкѣчѣсѣ шї розѣтѣре ла рѣдѣчїна помѣлїї челїї че ар лїпсѣ де ажѣторїлѣ тѣтрорѣ элементелорѣ кондѣкѣтѣре ла пѣтрїреа лїї, — ар пѣтѣ фї шї пе департе адевератѣ шї консѣпѣтѣре кѣ днлалтеле іntenцїзнїї че ле тотѣдѣсна нѣрїндештї але преа днлалтеї шї глорїѣсеї нѣстрѣ окѣрѣтѣрї; чї кредѣ маї мѣлїтѣ кѣ еа есте фѣтѣлѣ зпорѣ капеге печерѣкѣспекте, каре вреаѣ пе о калѣ ка ачѣста амї агонїсї о немѣрїре а нѣмелїї ка шї Негострату дѣпѣ дестрѣкѣїзне, сарѣ нѣ дѣпѣ о едїфїкѣчїне. — Чїне пе вреа врепѣлѣ вїне, ачела анѣчесе а не імѣвна шї днмѣлїї іncтїтүціонїле де кѣлѣрѣ ка се нї се днмѣлїескѣ днделерїнда, кѣ каре подї фаче мѣлїї де азрѣ, анѣчесе а не рѣгїла маї нїнте де алтеле лѣїїле, сѣзїсїтїнде ле преодїлорѣ, ка се нѣ фїе сїлїдї а алерга кѣмпѣрїле, пе кѣндѣ алдїї се прегѣтескѣ де предїче спре а лѣмїна попорѣлѣ кѣ лѣмїна адеверѣлїї лїї Хрїстѣѣ, анѣчесе а не ажѣта спре а не фнда шї реформа іncтїтүцізнеа прїн шкѣлеле че ле нѣле сѣѣ пѣрѣсїте, дн каре есѣ прѣнчїї маї тїмпнїдї де кѣтѣ кѣм аѣ днтраѣ дн елѣ шї се кредѣ Домнїлорѣ, кѣ нѣмаї аша вомѣ пѣтѣ рѣмѣнѣ шї фї et sanguine et fide vere romani, дѣпѣ кѣм пе аворїсе Примареле Ѣнарїеї

кам пе ла анлѣ 1850, сарѣ нѣ фѣкѣндѣ кѣм зїсе Орадїѣ: Pergis pugnancia secum frontibus adversis componere? —

DIN KRONIKA ЛѢНАРѢ *)

Дѣпѣ че ворѣеште азѣторѣлѣ деспре партїе, че ешїрѣ ла лѣмїнѣ кѣ окасїзнеа алеферїлорѣ, деспре азѣселе че ешїрѣ ла лѣмїнѣ шї деспре абїлїтатеа дептїадїлорѣ дн 1860 фаче о конпѣрѣчїзне демнѣ де обсерватѣ. — Ашеа:

„Нѣ арѣ чїнева декѣтѣ а'шї арѣнка окїї пе лїста дептїадїлорѣ, шї, жѣдекѣндѣ асѣпра іndїvїдуалїтѣдїї лорѣ, сѣ'шї факѣ іdee кѣтѣ де сѣрачї сѣнтемѣ де оаменї сдравенї, шї кѣтѣ де вогадї сѣнтемѣ дн нѣлїтїдї.

Дар воїндѣ чїнева а фаче о конпарадїзне днтрѣ спїрїтѣлѣ пѣвлїкѣ дн Moldova шї ачела дн цѣра Ромѣнѣскѣ, ва рѣмѣнеа зїмїтѣ де дїверпїнда tendїнселорѣ шї а іdeїлорѣ че сѣнт дн жѣкѣ. Дн Moldova де екс. тѣтѣ лѣмеа се окѣпѣ де гѣверѣлѣ, де полїтїка са, де прочедѣра са: челѣ маї де пе зрѣтѣ, пасѣ алѣ сѣѣ нѣ есте крѣдатѣ де крїтїчї шї де іnvектїве. Кїарѣ фрателе пресїдентѣлїї кабїнетѣлїї комѣате месадїлѣ дн 6. Дѣч. шї прїн зрѣтаре полїтїка фрателїї сѣѣ. О опѣсїцїзне терївїлѣ се vede дн контра ачелїї непорочїтѣ мїнїстерїлѣ. Дїнкѣче де Мїлковѣ днлѣ посїдїзнеа есте кѣ тотѣлѣ маї патѣралѣ: аїче лїбералїстѣлѣ се лѣпѣтѣ кѣ консерватїстѣлѣ; шї днтрѣ амѣндоѣ ачесте элементѣ се vede рѣдїкатѣ о змѣрѣ, тѣйна знїї врадѣ че паре а ле аменїнда пе амѣндоѣ.

Кѣ тѣте ачесте, цѣра ашїтѣпѣтѣ кѣ іnїма палїтїзндѣ рѣсѣлатѣлѣ а о-мѣлїїме де кестїзнїї карї о іnterсѣзѣтѣ шї а кѣрѣра солѣдїзне нѣмаї адѣлѣрїле сѣнтѣ компетїнте а о да. Дѣпѣ атѣте лѣпте, сакрїфїцїрї шї дечендїзнїї фатале, лѣмеа а ажѣпсѣ а фї атѣтѣ де сѣспектѣ шї възнїтѣре, дн кѣтѣ нѣмаї арѣ іnїмѣ а кредѣ дн о перспектївѣ де ферїчїре. Дїнкѣче де Мїлковѣ, знде партїѣрїле сѣнт маї пропѣндате, се vede о преокѣпаре серїѣсѣ пентрѣ кестїзнеа пропїетѣдїї; вѣ-

*) A Revistei Carpatiloru esite in 1. Martiu 1860 cu sumariu de articule:

„Istoria poesiei. Suvenerie Contemporane. Institutiunea avocatiloru. DŃmna Kiajna. Statistica. Despre litere. Unu Assasinatu judecatorescu. Poesia — Namuna. Chronica lunara. R.

звндѣ органеле консерваторіорѣ, ар креде чинева къ савіа лѣі Дамокле спѣззрѣ асѣпра класеі пропріетаріорѣ. Діпколо де Мілковѣ еарѣші есте кестізнеа дѣпрѣмѣтѣлѣі, каре ацѣтѣ ші преокзѣ спірітеле. Діверсе вѣлѣелі плане асѣпра проіектѣлѣі ачестѣі дѣпрѣмѣтѣ: се зіче къ інтересе прівате ші інеісѣрї стрѣіне се аместекѣ дѣп кестізне, спре а дѣплѣпта церіае дѣп даторїі кѣтрѣ стрѣіні, ші прїп ѣрмарѣ а не пѣне дѣптр'о посїдізне че ар перїкола іndependінда пѣстрѣ дїп пѣзптрѣ.

Апѣндозѣ ачесте кестізнї сѣпт де о маре дѣпсеіпнѣтате: чеа дїп тѣі ар де скопѣ дѣптрїреа націоналѣ прїп еманчіпареа тѣпчеі ші а пропріетѣдеі; а доза, просперїтатеа матеріалѣ прїп десволтареа коммерціалѣі ші а дѣптрепрїндерїлорѣ іndустріалї. Дела дѣпделенѣзнеа камерелорѣ се аштѣптѣ дарѣ солѣзізнеа ачесторѣ кестізнї марї, каре орї кѣт се ва да, ѣрмѣзѣ сѣ факѣ дѣп амвеле церї о револѣзізне, саѣ спре віне саѣ спре рѣѣ.

Прїп зпѣ декретѣ домпескѣ камера дїп Бѣкѣрштї се копвокѣ Іа 29. Феѣр. (Bezı Gazeta Nr. 10.)

ДЕСПРЕ ЛІТЕРЕ.

I.

Стареа літерїлорѣ пѣстрѣ характерїзѣ де мїнѣне стареа пѣстрѣ політїкѣ ші соціалѣ: ачееашї ерѣре, ачелеашї аномалїі, ачелеашї копфѣсізнї, ачелеашї дѣпте, ачелеашї мїсерїї.

Прїа кѣвѣптѣлѣ літере, дѣпделегѣ лімба ші тѣте чеде че сѣ цїпѣ де дѣпса, адекѣ кѣлѣѣра еї, ценїзлѣ еї, граматїка еї, модѣлѣ скріереї еї. Ласѣ літератѣра де о парте: факѣ австракцізне де продѣчерїле ценїзлѣі, каре формѣзѣ о парте деосевїтѣ дѣп класа літерелорѣ.

Дѣп токмаї прекѣт пѣ не дѣпделецетѣ дѣп ідеї пентрѣ констїтѣціоналістѣ, пентрѣ лібералїстѣ, пентрѣ патриотїстѣ ші пентрѣ націоналістѣ; — дѣп токмаї пѣ не пѣтемѣ дѣпделеце ші хотѣрї спре а да о дїрекцізне раціоналѣ лімвѣі пѣстрѣ, каре есте зпѣ елементѣ тотѣ атѣта де вігалѣ пентрѣ пої ка ші орї каре алѣ маре інтересѣ націоналѣ. Кѣ тѣте ачесте а венїтѣ тімпѣлѣ ка сѣ регѣлѣтѣ ші кестїзнеа ачѣста; кѣчї, пентрѣ ка сѣ ешїтѣ дїп рѣціна трекѣтѣлѣі катѣ сѣ не інстрѣїтѣ, пентрѣ ка сѣ не інстрѣїтѣ катѣ сѣ скрітѣ ші сѣ ворѣїтѣ, — пентрѣ ка сѣ фачетѣ ачесте, катѣ

сѣ аветѣ о лімвѣ капавїлѣ де а не ростї ідеїае ші а не комѣніка зпїі алтора кѣцетѣрїле.

Нѣ пѣмаї штїпца, артїле, літератѣра, аѣ печесїтате де о лімвѣ кѣлѣтѣ ші ordınatѣ; дар дѣпсѣші пѣтерїле чеде марї але статѣлѣі, дѣпсѣші гѣверпѣлѣ. Фѣрѣ о лімвѣ канопїсатѣ ші регѣлатѣ, кіарѣ лецізірїле церїї потѣ сѣ ажнпгѣ а се інтерпрета дѣп дѣпделесѣлѣ лорѣ: зпѣ кѣвѣптѣ рѣѣ аплїкатѣ, рѣѣ дѣптревѣїпдатѣ, рѣѣ дѣпделесѣ, поате сѣ стрѣмѣте акцізне ші спїрїтѣлѣ ледеї. —

Гѣверпеле прецеденте аѣ кам пегрїжітѣ кестїзнеа ачѣста.

Дар дѣпвѣцадїї, філолопїї, літерациї, с'аѣ окѣпатѣ де еа пѣте маї мѣлѣтѣ де кѣтѣ се кѣдеа. Аѣ ажнпсѣ лѣкрѣрїле Іа о револѣзізне адеѣѣратѣ, саѣ дѣпре кѣтп зіче зпѣ маре філологѣ алѣ пѣстрѣ, да о анархїѣ. Дар прекѣт а фѣкѣтѣ Дзеѣ дѣптеа дїп каосѣ, асемїне сперѣїтѣ къ ші ценїзлѣ ротѣлѣлѣі ва скѣте о мїнѣне дїп каосѣлѣ ачесте. Басїле, елемїнтеле есістѣ; пѣ се чере де кѣтѣ зпѣ планѣ дѣпѣ каре сѣ се деа о дїрекцізне лѣкрѣлѣі, ші піште капете серїоасе карї сѣлѣ есекѣте.

II.

Сѣ фачетѣ о дїрецізне, ворѣїндѣ чеѣа де алѣавѣтѣлѣ пѣстрѣ.

С'а зісѣ ші с'а демѣстратѣ ші тѣтѣ Іѣптеа, ка ші тодї школарїї, с'а дѣпкредїпдатѣ къ: пѣпѣ че пѣ вомѣ адопта алѣавѣтѣлѣ romanѣ-латїнѣ, пѣ вомѣ пѣтеа нїчї лімба сѣ не-о кѣлѣїтѣмѣ, нїчї о граматїкѣ раціонатѣ сѣ аветѣ; прїп ѣрмаре пѣ вомѣ пѣтеа нїчї сѣ ворѣїтѣ, нїчї сѣ скрітѣ къ корекцізне пентрѣ ка сѣ не комѣпїкѣтѣ ідеїае не дѣпделесѣ.

Чеа маї маре парте дїп пої с'а дѣпвоїтѣ пентрѣ депѣдареа алѣавѣтѣлѣ греко-славонѣ, саѣ чїрїлїкѣ; ші астѣлї нїменї пѣ маї кѣтѣзѣ а сѣсїїнеа славонїстѣлѣ.

Ведетѣ къ мѣлѣѣтїре къ дѣпсѣші гѣверпѣлѣ се дѣпвоеште къ пої. Нїчї пѣтеа сѣ фїѣ алѣелїѣ. Літерїле, фїїндѣ о марѣ дїстїпкѣтїѣ ші характерїстїкѣ а елементѣлѣ націоналѣ, гѣверпѣлѣ ера даторїѣ ашї дѣпторѣ атепціїзнеа кѣтрѣ еде ка кѣтрѣ о честїзне де інтересѣ пѣлїкѣ. Оаменїї політїчї дарѣ катѣ де воїе де невоїе сѣ се окѣпѣ ші де літере.

Сѣпт кѣцїѣа ані де кѣндѣ аѣ дѣпчепѣтѣ а се дѣптрѣдѣче скріереа къ літере romanе ші дѣп канчеларїїле амвелорѣ прїпчїпате. Жѣпїптеа школарѣ, іптрѣндѣ дѣп вїзрокрації, Іе дѣптрѣдѣчеа не песїпцїте, кам къ неказѣлѣ фопкціонарїлорѣ сѣперїорї. Ачѣста ера деѣа

zně progresě. Akama dně ne vedemě k kčdva našī maī departe. Vězřemě maī dněkš protokólele komi-
cišnei centrále tīpřindse k literē; apoī Monitōrěkš
ofičialě dela dnčelětělě anělšī křepně; ear dn čele
maī dn vřmě vězřemě zně ordině de zī alě Dněl mi-
ničtrě dn lěštrě, karele dnokmaī ka zně šefě de
omřire saš zně direktōrě de pensionař čē daš peryšī
de dīčiplině, preskriče fonkcionariōrě de svě izpic-
dikšinea sa dnatorīrea de a skrīe dně o ortōgrařē
cištematicatě de gčstě saš de kapričě.

Ašimě dně ačeste k gčbernělě e ne kale a
nšmī o komišne tīkště de mēnēnī šī moldovenī,
dn skōpě de a deřice o ortōgrařē kare sč ryměio
stavěl atětě pentř kancelarīi kčtě šī pentř škóle.

Ně štimě dakě asemine modě de pročeděř ofi-
čialě saš literař s'a maī vězřtě znědeva dn lzme.
Dar kredemě k šī ačēsta nš řače de kčtě a akre-
dita prověřělě roměnělě: ka la noī la nimenī.

(Va řpma.)

FANTASMA.

(Din Revista Carp.)

O fatasm' odata munti si vai trecea.
Trei femei in doliu alergau spre ea.
Si dicéu: „stai, dulce scumpa fericire!“
Dar, vai! ele-atuncea vedéu nalucire.
Una-si vedea fiulu ce a fostu muritu,
Una pe-alu seu frate care-a fostu iubitu,
Alta sotiu-i june ce 'n plansu o lasase!
Ochii loru de lacrimi in desiertu secase:
In desiertu se rōga fantasmei se stea,
In desiertu intinde manile spre ea;
Caci fantasma fuge cu neinctare;
Peste vai si dēluri fuge totu mai tare.
Veduv'a, orsanulu, girbovulu batranu,
Toti cei ce durerea simtu in alu loru sinu,
Cu lacrimi s'arunea l'ale ei piciorē:
Inima fantasmei e nesimtitōre!
Inse unde merge? care-e dorulu seu?
Unde va s'ajunga, de fuge mereu? —

— Ea alérge astfeliu, caci oolo in diare
A vediutu de auru o movila mare!
Dar fantasma asta, dar acéstu demonu,
Ce'n crudime calca lacrimē de omu,
Care nu visédia de catu unu tesauru,
Care nu gonesce alta de catu auru,
Cine este óre? Óre noi n'o scimu?
— Ah! e tristulu secolu in care traimu!

BIBLIOGRAFIE.

DACO-ROMANE,

unu tablou prin Chalcografie de 1 metru 10 centi-
metre lungimea, 85 centimetre latimea;

va coprinde:

DIVINITATI, SACRIFICIURI, TIPURI, COSTU-
MURI, SI ARMELE DACE, CARTA SI NUMIS-
MATICA DACO-ROMANA.

Tóte aceste adunate, combinate, explicate si clasate
de D. Cesaru Bolliacu,

spre a se vedé intr'unu singuru tablou totu ce s'a
pututu sfla Dacu si Daco-Romanu, reprezentandú
epoca Daciei din cea mai adanca anticuitate pene
in secululu IV dupa Christosu.

Desenurile sunt facute la Parisu de desenato-
rulu specialu pentru anticuitati, atasiatu la cabine-
tulu de numismatica alu Franciei si chalcografia de
D. T rencu.

Tabloulu va fi pe hartia cea mai frumósa, ve-
lina grósa.

Pretulu 2 galbeni (64 lei).

Ministerulu instructiei publice a subscrisu pen-
tru 100 esemplare.

Subscrierea se face la redactiile diurnalelor
nationale din Bucuresci: „Romanulu, Nationalulu,
Dimbovitia si Reforma,“ platinduse banii odata cu
subscrierea. —

Redactoru respundiatoru
Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografia lui
Ioanne Gótt.